

По покана от Дирекцията на статистиката, редакциите на ежедневните вестници и периодически издания посветиха по няколко статии в колоните си на въпроса за преброяването.

Апелира се към учителите в средните и специални училища и в четвъртите отделения на основните училища да посветят по два часа в клас между 15—20 декемврий на въпроса за преброяването и да подготвят учениците си, особено по-възрастните, да бъдат не само агитатори за преброяването, но и негови агенти-преброители; за целта се предадоха на учителите специални отпечатъци от всички видове преброителни карти за пробно попълване от учениците и за заинтересоването и запознаването им с техниката на преброяването.

Православното и иноверното духовенство се призова също така да се яви на помощ със своята проповед като агитатор и пропагандатор на това важно за културна България дело: във всички черкви, синагоги, джамии и други молитвени домове духовните лица държаха специални проповеди през коледните празници и близките дни до 31 декемврий, в които проповеди поканиха паството си да изпълни задълженията си по закона за преброяването.

Издадоха се специални брошурки Позив към г. учителите в царството и Покана към българските граждани, които се пръснаха в 20,000 и 200,000 екземпляра, и други хвърчащи листове Покана към българските граждани и големи афиши — Покана към българските граждани. Брошурката-покана заедно с хвърчащия лист-покана към българските граждани (200,000 екз.) се пръснаха между грамотното население през дните 27—31 декемврий, а големите афиши (50,000 екз.) се разлепиха из улиците на видни места във всички села и градове на царството.

За мохамеданското население главния мюфтия в София издаде голям позив на турски език, с който покани мюсюлманите от царството да дадат верни и точни сведения за предстоящото преброяване. Тези позиви се разпръснаха в хиляди екземпляри чрез ходжите между по-грамотните турци във всяка община, дето има турско население.

Най-после, в самия ден на преброяването Главната дирекция на статистиката делегира по-подготвените си чиновници в окръжните и другите по-големи градове, за да следят и ръководят отблизо работата по преброяването.

Изобщо, взети бяха всички мерки, положили се най-големи усилия, използуваха се всички средства, с една дума, направи се всичко, що бе по силите и средствата на Дирекцията, за да се подготви и изпълни възможно най-точно и правилно предстоящото преброяване.

II. ИЗВЪРШВАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО.

Организирано и подготвено по този начин, преброяването се изпълни в определения ден на всякъде в страната. То се извърши във всичките 2062 административни общини, съставени от 80 градове, 3839 села и 1099 други заселища, или всичко 5018 населени места, от 20,915 агент-преброители, от които 5421 в градовете и 15,494 в селата, и 2941 агенти-контролйори (527 в градовете и 2414 в селата). На един агент-преброител се падат, следователно, средно по 207 преброени лица, а отделно на градски преброител 153, на селски — 226. При преброяването в 1905 година тия средни бяха съответно 194, 133 и 218. Един агент-контролйор е завеждал средно по 10 преброителни участъци в градските общини, 6 — в селските общини, или около 7 изобщо в царството.

Според списъците на назначените лица за агенти-преброители и агенти-контролйори, подирните се разпределят по занятия, както следва:

ЗАНЯТИЕ	Агенти-преброители			Агенти-контролйори		
	в градовете	в селата	в царството	в градовете	в селата	в царството
Учители	1,492	3,774	5,266	156	299	455
Държавни чинов. и служачи	2,015	1,357	3,372	137	19	156
Общински	513	1,722	2,235	143	1,975	2,118
Бивши чинов. и пенсионери	122	826	948	9	10	19
Адвокати и просвобисци . . .	312	258	570	27	2	29
Лица с други свободни занятия (лекари, фелдшери, аптекари, инженери, кондуктори, фотографи, журналисти и пр.)	103	131	234	17	6	23
Земледелци, скотов. и лица с други селско-стоп. занятия	75	4,491	4,566	—	10	10
Заваятчи и индустриалци . . .	66	321	387			
Търговци, предприемачи, посредници	426	1,348	1,774			
Кръжмари, кафеджии, хотелиери	21	615	636	13	13	26
Магазинни, фабрични и др. служачи, писари и работници	119	100	219			
Други (учещици и пр.)	177	551	728	25	80	105
	5,421	15,494	20,915	527	2,414	2,941

Преброяването се извърши, както и в миналото, главно от държавните и общински служители, на първо място учителите. В селските общини като преброители взеха участие голяма част от по-интелигентните и вещи местни земеделци и изобщо лица със селско-стопански занятия. Агентите-контролйори се подбиха из средата на гимназиалните, класните и главните учители, по-висшите чиновници (съдии, училищни инспектори, секретари и статистици при градските общини), а в селските общини такива бяха на първо място общинските секретар-бирници и главните учители.

Длъжността на агентите по преброяването, съгласно чл. 9 от закона от 15 декемврий 1897 год., е почетна и безплатна. Само ония от тях, които отиват да преброяват вжи от местожителството си в други общини, получават пътни и дневни разноски съгласно закона за държавните чиновници, ако те са чиновници, или по 60 стот. на километър и 6 лева на ден, ако са частни лица. Изобщо, разходите за възнаграждение на агентите по преброяването, изпълнили тая си длъжност вжи от селото или града на постоянното им местожителство (всичко на брой 2618 души), възлизат на 144,120 лева; само на частните лица от тях (не чиновници — 1755 души) са изплатени за дневни и пътни пари 119,045.36 лева от предвидените за целта суми в бюджета на Главната дирекция на статистиката.

Преброяването се изпълни според изложените по-горе наредби и наставления. Сведенията се вписваха в личните и други преброителни карти и книжа от самото население, а дето това не бе възможно — от агентите-преброители. При прибирането на попълнените преброителни книжа от домакинствата, преброителите проверяваха вписаните в тях отговори и сведения, поправяйки на самото място откритите погрешки и непълноти. Прибрали всичките преброителни книжа от всички домакинства в преброителните си участъци, което следваше да се извърши най-късно до 2 януарий вечерта, агентите-преброители трябваше да ги прегледат и проверят основно и да изправят окончателно всички пропуснати нередовности и недостатъци, след което да попълнят таблицата обр. „а“, отпечатана на втората вътрешна страна на преброителната папка, отдолу под списъка на домакинствата. В тая таблица се рекапитулира общия брой на наличното население (местни присъстващи жители и случайни гости и пътници) в преброителния участък по под, според личните преброителни карти А, Б, В и Г.

Най-късно до 5 януарий вечерта агентите-преброители трябваше да приберат и проверят всички карти, да попълнят таблицата обр. „а“ за участъците си, да подредят всички